

Posudek na diplomovou práci Lenky Sirůčkové Jazykový rozbor novocírkevněslovanského Hlaholského misálu. Praha 2011

Diplomantka si jako téma své diplomové práce vybrala hláskoslovný rozbor nové církevní slovanštiny českého typu, přičemž pramenně vycházela v podstatě z jediného textu, který je psán tímto jazykem, totiž z Hlaholského misálu, který sestavil pro potřeby katolické bohoslužby ve slovanštině na území českých diecézí prof. V. Tkadlčík. Zmíněná liturgická příručka byla vydána v roce 1992 a stala se možnou alternativou pro bohoslužbu slavnostnějšího rázu především v prostředí, které je liturgicky či emocionálně spojeno s cyrilometodějským dílem a jeho pokračováním v přemyslovských Čechách.

Vzhledem k tomu, že se diplomantka pohybovala na již částečně zmapovaném terénu (srov. diplomovou práci E. Hrdinové *Hlaholský Rimský misál – Missale romanum. (Hláskoslovná analýza)*, která byla obhájena v roce 2002 na FF UP v Olomouci), rozhodla se na daný problém podívat trochu z jiného úhlu než Hrdinová. Tento pokus vyšel jen zčásti, předchozí práce až příliš ovlivnila strukturu diplomové práce L. Sirůčkové, což se projevuje analogickým výběrem hláskoslovných jevů, jejich řazením, někdy i způsobem argumentace. I přes tento fakt musím podotknout, že shromážděný dokladový materiál byl zpracován vlastní excerpací (excerpována byla první část misálu, tj. 27 stran hlaholského textu spolu s přepisem do latinky). Oproti Hrdinové má tato diplomová práce jedno novum, neboť se zde častěji přihlíží právě k fonetické realizaci přepisu z hlaholice do latinky se srovnáním s hlaholským textem.

Jádro diplomové práce L. Sirůčkové tvoří kapitoly 6 až 8 (str. 17-61), předchozí kapitoly velmi stručně uvádějí do problematiky použití církevní slovanštiny a nové církevní slovanštiny na českém teritoriu (v těchto pasážích mohla být práce rozpracována podrobněji vzhledem k dostupné a shromážděné literatuře), dále je zde zjednodušeně popsán Hlaholský misál, jehož text byl analyzován. 5. kapitola velmi stručně seznamuje s postupem a rozsahem excerpce analyzovaného textu a popisuje, jakým způsobem bude shromážděný materiál prezentován ve výkladu. Ve 4. kapitole, kde diplomantka s obsahem práce E. Hrdinové vhodně interpretuje (srov. upozornění na chybu Hrdinové na s. 13 a odkaz na tiskařskou chybu Hlaholského misálu, kde je místo *уѣчьнаго* v hlaholici omylem vytištěno *сѣчьнаго* na téže straně); lze jen litovat, že Sirůčková tento problém pouze konstatuje, místo co by jej pečlivěji okomentovala. Za vhodnou považuji její úvahu o možném propojení hláskoslovné podoby jazyka Hlaholského misálu s východoslovanským prostředím, i když by podle mého soudu mohla být tato část ještě rozvedena, např. úvahou o stavu spisovné slovenštiny či moravských dialektů (srov. psl. *se*, které se ve slovenštině a některých moravských dialektech realizuje jako *sa*).

V názvu k šesté kapitole („Bohemismy v Hlaholském misálu“) by přeci jen bylo vhodnější konstatovat, že jsou zde hodnoceny v postatě jen bohemismy hláskoslovné (střídnice za praslovanské **tj*, **kt*, **dj*; **skj*, **stj*; změna *ch > š* v důsledku 2. a 3. palatalizace, realizace jerů) s výjimkou pasáže o realizaci koncového vokálu v koncovce 1. os. pl. ind. prez. akt., kde se za hlaholské *-mъ* objevuje u atematických staroslověnských sloves v přepisu do latinky podoba *-my*. Ostatně tato pasáž, spolu s výkladem o přepisu stsl. zájmen *sb* a *tb* a spojky *nъ* do latinky (s. 25-27) patří k těm lepším. Dovolím si zde však upozornit na některé chyby: mylně interpretuje jery v liché pozici v některých slovech (s. 24); např. *blahočъstъnago*, kde jde o souvislou řadu jerů.

Kratší, sedmá kapitola si naopak všímá některých hláskoslovných jevů, které nejsou typické pro češtinu a s jejichž pomocí dochází k hláskoslovné slavjanizaci textu. U pojednání o epentetickém *l* (s. 38) se ve svém výkladu trochu zamotala, když pravopisnou realizaci [*l*], která je v chorv. ortografii realizována jako spřežkou *lj*, považuje za fonetickou.

Poslední, rozsáhlejší kapitola je věnována způsobu realizace vybraných hlaholských liter v přepise do latinky. Na prvním místě si všímá hlaholského jať, které se v podstatě jeví jako neproblematické. Přepis trojího hlaholského *i* je do latinky výrazně zjednodušen, pozitivní na této části je to, že diplomantka doplnila prezentované údaje vedle práce E. Hrdinové také o výsledky studie H. Bauerové. Způsob zápisu však bude do budoucna ještě třeba přehodnotit v souvislosti s větším zapojením těchto grafémů do morfologické struktury Tkadlčíkova jazykového konstrukt. Dobře postřehla rozdíl v realizaci *děrvu* ve slovech *andělъ* × *evangelije* (s. 59-60), komentář by si také zasloužil přepis do latinky u lexému *Cyprijanъ* z hlaholského *Küpriěňъ* (znakem *ü* označujeme hlaholský grafém *yžica*).

Diplomová práce L. Sirůčkové dostatečně prezentuje samostatně shromážděný dokladový materiál, potvrzuje výsledky, k nimž dospěla již před ní též E. Hrdinová, v některých částech opravuje některé dřívější drobné omyly. Za novum považuji fakt, že se diplomantka soustředila více na popis hláskoslovných rozdílů mezi hlaholským textem a přepisem do latinky. Diplomová práce je zčásti doplněna také o novější literaturu, k níž však diplomantka přihlížela jen částečně.

Vzhledem k výše uvedeným faktům, některým chybám při interpretaci hláskoslovných změn, častému přejímání delších citací z cizích prací a nedopracovanosti některých pasáží navrhuji diplomovou práci Lenky Sirůčkové klasifikovat známkou **dobře**.

V Praze 29. května 2011

Mgr. Václav Čermák, Ph.D.